פרײַז 25 גראָשען XIV-טער יאָהרגאַנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" (666) 21 הײַנט 8 זײַטען

Radom, dnia 21 Maja 1937 r.
ראַדאָם, פרײַטאָג י"א סיון תרצ"ז
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פּאַראָווע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטאַ 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר

אײַנלאַדונג צו דער חנוכּת-הבית פײַערונג פון יודישען שפּיטאָל אין ראַדאָם.

זונטאָג דעם 30 מאַי ה. י. קומט ענדליך דער לאַנג - ערוואַרטעטער טאָג ווען דאָס יודישע שפּיטאָל ווערט צוריק געעפענט נאָך אַ גרינדליכען רעמאָנט, וואָס האָט נעקאָסט גענוג געלד און אַרבייט, גענוג מיה און אָנשטרענגונג. זונטאָג דער 30 מאַי וועט זײַן פאַר דער ראַדאָמער יודישער בעפעלקערונג אַ היסטאָריש-פײַערליכער מאָמענט; אין יענעם טאָג וועט זיך אויף ס'נײַ אָנהויבען די ווייטערדיגע פאָרטזעצונג פון דער הערליכער ירושה, וואָס אונזערע אָבות האָבען אונז איבערגעלאָזט.

אין צוזאַמענהאַנג מיט אַט דער נייער און וויכטיגער דאַטע, וואָס טרעט אַרײַן אין אונזער ציבור - לעבען דאָ אויפ'ן אָרט, האָבען מיר דעם כבוד אײַנצולאַדען די גאַנצע יודישע בעפעלקערונג צו קומען אויף דער ערעפנונג און אַנטייל צו נעמען אין דער חנוכּת - הבית - פײַערונג. דאָס יודישע שפּיטאָל איז דער אַלגעמיינער קנין פון דער גאַנצער יודישער בעפעלקערונג. יעדער איינער האָט משתּיק געווען און געהאָפט אויף דעם טאָג, ווען די טהירען פון שפּיטאָל זאָלען צוריק געעפענט ווערען. דעם 30 מאַי 1937 הויבען אָן אונזערע אַלעמענס האָפנונגען מקוים ווערען. נאָך אַ קאָלאָסאַלען רעמאָנט, ווערט דאָס יודישע שפּיטאָל געעפענט און איבערגעגעבען, אין אַ פּרעכטיגען צושטאַנד, צו דער נוצליכסטער און ערהאַבענסטער לייסטונג לטובת דער שטאָדט.

אויף דעם וועג פערבעטען מיר די גאַנצע היגע יודישע בעפעלקערונג צו קומען זעהן ווי ס'זעהט היינט אויס דאָס יודישע שפּיטאָל, וואָס פאַר אַ כח און אָפּפערווילינקייט ס'איז געוואָרען דערין אַרײַנגעלעגט און גלייכצייטיג זיך בעטייליגען אין דער פײַערליכער ערעפנונג.

מיר האָבען פערבעטען צו דער ערעפנונג הויכגעשטעלטע פּערזענליכקייטען פון דער וואָיעוואָדשאַפט, סטאַראָסטווא, שטאָדט - פערוואַלטונג, חשוב'ע געסט פון וואַרשאַ, פאָרשטעהער פון געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס און די פּרעזעסען פון 21 יודישע גמינעס אַרום ראַדאָם.

דאָס פּראָגראַם פון דער פײַערונג זעהט פאַר פאָלגענדען סדר:

זונטאָג אַרום 9 אין דערפרי וועט אָפּגעריכט ווערען אַ גאָטעס-דיענסט אין דער שטאָטישער שוהל; 1^{15} נ. מ. די פײַערליכע ערעפנונג אין שפּיטאָל; 3 נ. מ. אַ גאַסט - אויפנאַהמע אין לאָקאַל פון „וועלט-פערבאַנד". טראַוגוטטאַ 55

מיט אַכטונג

די צײַטווײַליגע קהלה-פערוואַלטונג
אין ראַדאָם.

אײַנלאַדונג

צו 21 פאָלגענדע יודישע גמינעס אַרום ראַדאָם.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ערעפנונג פון יודישען שפּיטאָל אין ראַדאָם, וואָס קומט פאָר זונטאָג דעם 30 מאַי ה. י. ווענדען מיר זיך דאָ מיט דער אײַנלאַדונג צו די יודישע גמינעס פון פאָלגענדע 21 שטעט: אָסטראָוויעץ, אָפּט, ביאַלאָבזשעג, גלאָוואַטשאָוו, גניעווישאָוו, דרילטש, דזשעוויצע, וויערושבניק, זוואָלין, זאַוויכאָסט, ליפּסק, סקאַרזשיסק, סאַנדאָמיערזש (צויזמער) פּשיסכע, פּשיטיק, פּושעדבאָרז, קאָזשעניץ, קינסק, שידלאָוויצע, שעננאַ, אָפּאַטשנאַ.

די דערמאָנטע יודישע קהלות זענען געהאַט פערבעטען געוואָרען אויף אַ קאָנפערענץ חוה"מ פּסח. אַזוי ווי עס איז געקומען אַ קליינע צאָהל דעלעגאַטען, איז בעשלאָסען געוואָרען צו רופען אַ צווייטע קאָנפערענץ אין טאָג פון דער שפּיטאָל-ערעפנונג.

מיר פערבעטען אייך איצט אויף דער ערעפנונג און צוזאַמען דערמיט אויך אויף אַ קאָנפערענץ, וואָס וועט פאָרקומען אין זעלבען טאָג מיט די פאָרשטעהער פון די אויבענאויסגערעכענטע יודישע גמינעס.

אויף דער קאָנפערענץ וועלען בעשפּראָכט ווערען אַלערליי ענינים, וואָס וועט אייך אויך פּראָינטערעסירען.

מיט אַכטונג

די צײַטווײַליגע קהלה-פערוואַלטונג
אין ראַדאָם.

טיעף געריהרט שטעהען מיר ביים קבר פון דעם נישט פאַרגעסענעם שוועסטערן-זוהן און קוזין

אברהם גלאַט נ. ע.

מיר דריקען אויס אַ טרייסט אונזער שוועסטער, מיהמע און באָבע. זאָלען זיי זײַן געשטאַרקט איבערצוטראָגען דעם גרויסען צער.

פאַמיליע בערקאָוויטש
פאַמיליע ישראל מאַנדעל
פאַמיליע פּרץ פּישמאַן

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען, גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זײַן ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט.
בילינע פּרייזען! פּינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל. 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

גרויסע הכנות צו דער ערעפנונג פון יוד. שפיטאל

פארשטעהער פון דער וואיעוואודסטווא, סטאראסטווא און פון דער מוניציפאליטעט וועלען זיין אנוועזענד אויף דער ערעפנונג — חשוב׳ע געסט פון ווארשא — עס ווערט געשאפען א שפיטאל-ראט — געשאנקען און מתנות פון הי און פון דער פרעמד פארן שפיטאל.

דעם 30 מאי קומט פאר ענדגילטיג די ערעפנונג פון שפיטאל. די גמינע שיקט ארויס איינלאדונגען צו א גאנצע רייהע פערזאנען אויפ׳ן ארט גופא און אויך אין דער פרעמד.

צו דער ערעפנונג שיקט דער ה׳ וואיעוואדע א רעפרעזענטאנט אין דער פערזאהן פון ד״ר דזשיוואזלסקי.

ווי מיר הערען, וועט דער ה׳ סטאראסטא פערזענליך אנוועזענד זיין אויף דער ערעפנונג. עס זענען אויך פערבעטען געווארען די פארשטעהער פון דער מוניציפאליטעט, ווי דער פרעזידענט, וויצע און די לאווניקעס. עס זענען אויך איינגעלאדעט געווארען חשוב׳ע געסט פון ווארשא, ווי אויך פארשטעהער פון געזעלשאפטליכע יודישע אינסטיטוציעס און די פרעזעסען פון עטליכע אין צוואנציג יידישע גמינעס ארום ראדאם.

די גמינע גרינדעט א שפיטאל-ראט אויף דריי חדשים, ד״ה ביז׳ן 1 ווזשעשיען. עס וועלען אין ראט זיין פערטרעטען דער פרעזעס פון דער קהלה ה׳ מ. דען, די דאקטוירים פינקעלשטיין, לסווי, שענדעראוויטש, אדח. שטילער און דער צייטווייליגער דירעקטאר און הויפט-דירעקטאר פון שפיטאל ד״ר קליינבערגער.

לויט׳ן סטאטוט וועלען אלע בעשלוסען וואס דער נייער ראט וועט אננעמען מוזען אפראבירט ווערען דורך דער גמינע-פערוואלטונג.

דער בודזשעט פאר׳ן שפיטאל וועט שוין אויסארבייטען דער נייער שפיטאל-ראט.

אלס אינטענדאנט ווערט צייטווייליג בעשטימט דער גמינע-סעקרעטאר ה׳ בלומאן.

דער ראדאמער בן-עיר און ווארשאווער גביר ה׳ פישעל באנקער האט געשיקט א וואגאן צעמענט פארן שפיטאל-רעמאנט.

פון דער פירמע ראטענבערג איז דערהאלטען געווארען פליטקעס און פון ה׳ לעווענשטיין אין לאדז איז שוין געקומען דאס מאטעריאל אויף וועש.

די פירמע דיאמענט-ראזענבערג האט געשאנקען 250 קילא גוס פאר דער קיך פון שפיטאל און אנדערע בעדערפעניששען. ה׳ יצחק נרין האט פערשפראכען צונעבען אייזערנע פיס אויף 10 בענק פאר׳ן שפיטאל-גארטען.

אין שפיטאל ווערען אויסגעפיהרט די לעצטע ארבייטען. די עקיבא-יוגענד אונטער דער לייטונג פון בעקאנטען גערטנער אדאמסקי, וועט קולטיווירען דעם גארטען ארום שפיטאל.

* * *

בעפאלן א יודישן בעל-עגלה הינטער ראדאם.

דער ראדאמער איינוואהנער פסח שפייזמאן פון סשאכאווסקי 42 מיט זיין זוהן גיבען אונז איבער פאלגענדען פאל:

מיטוואך איז פון ראדאם געפאהרען קיין ליפסק א יוד מיט סחורה. ער האט געפיהרט קיבלעס און אנדערע געפעסן. אין סאדקיוו איז דער יוד בעפאלן געווארען דורך כוליגאנעס, וועלכע האבען איהם בעווארפען מיט שטיינער און דערנאך שטארק צעשלאגען. דער יוד איז ארונטערגעפאלען פון דער פיהר אין א ראוו אריין און דאן האבען די כוליגאנעס געשמיסען די פערד און ערגיץ וואו פערטריבען די פיהר מיט די סחורה.

דאס אלץ האט געזעהען דעם ה׳ שפייזמאנס זוהן, איטשע משה, וועלכער איז אריינגעלאפען אין שטאדט צעטומעלט. ער איז אוועק אין דער פאליציי, נאכדעם צום רב קעסטענבערג, וועלכער האט אינטערווענירט און עס איז באלד ארויסגעפאהרען א פאליציאנט מיט א ראווער קיין סאדקיוו, וועלכער האט געבראכט דעם יוד אין קאמיסאריאט אריין, וואו ס׳איז צונויפגעשטעלט געווארען א פראטאקאל.

דער יוד איז א בעל-עגלה. ער הייסט יצחק ריווענשטאם.

העכער א פיערטעל מיליאן זל. בעטרעפט דער בודזשעט פון דער יודישע קהלה אין ראדאם.

3000 עטאט-צאלער—די „סקלאדקע״ בעשטעט פון דריי טיילן—וועלכע סובסידיעס זענען געשטראכען געווארן

אין בודזשעט פון 1937 האט די גמינע ארייגעשטעלט סובסידיעס פאר כמעט אלע פאראהאנענע יודישע אינסטיטוציעס אין שטאדט, ווי אויך פאר אנ׳ אלגעמיין-שטאטישע אינסטיטוציע א. נ. רעטונגס-פאגאטאוויע.

די סובסידיעס זענען בעשטימט געווארען פאר פאלגענדע אינסטיטוציעס:

גימנאזיע „פשיאטשול וויעדזי״ — 2000 זל. עזרה — 2000 זל. לינת הצדק — 1200 זל. קימפעטאדען-פעראיין — 500 זל. אויף קולטורעלע צוועקען פאר האנדווערקער — 1000 זל. פאר דער ישיבה — 200 זל. פאר דער מיידעלשולע „בית-יעקב״ -- 300 זל. פאר דער גמילה-חסד-קאסע — 2500 זל. פאר דער רעטונג׳ס-פאגאטאוויע — 1000 זל.

דער בודזשעט איז צוריקגעקומען א בעשטעטיגטער פון קעלץ מיט אויסגעשטראכענע סובסידיעס פון די אויבענדערמאנטע אינסטיטוציעס. בלויז פאר דער גמילת חסד-קאסע איז איבערגעלאזט געווארען די סובסידיע א רעדוצירטע אויף 1000 זל. אנשטאט 2500 זל.

די אלגעמיינע סומע פון בודזשעט בעטרעפט 256,439 זל. די סקלאדקע דערגרייכט צירקא 113 טויזענד זל. זי איז איינגעטיילט אין דריי פאזען: קהלה-שטייער 70 טויזענד זל פאר׳ן שפיטאל — 18,400 זל. אינוועסטיציעס—24,500 זל.

עטאט-צאהלער זענען פערהאן אין ראדאם 3000. די העכסטע סטאווקע פון קהלה-שטייער איז 500 זל. דערצו געהט צו א צושלאג 10 פראצענט ד״ה 50 זל. פאר׳ן שפיטאל אין 35 פראצענט פאר אינוועסטיציעס. דער זעלבע צושלאג ווערט צוגערעכנט צו אלע קאטעגאריעס, חוץ פון עטאט-אבצאהל וואס בעשטעהט פון 5 זל. וועלכער איז דער קלענסטער און געהט בלויז פאר׳ן שפיטאל.

פון האנדווערקער לעבען.

פארגאנגענעם זונטאג (ערשטער טאג שבועות) איז פארגעקומען א ברייטערע קאנפערענץ פון דער פערוואלטונג פון האנדווערקער-פערבאנד מיט די פארפארשטעהער פון אלע צעכען נעוועדמעט דער לעצטער יאהרצייט פון נעוועזענעם האנדווערקער-פירער ל. ברילאנט, וועלכע פאלט אויס דעם חודש יוני.

פרעזעס האך עפענט די קאנפערענץ און גיט דאס ווארט דעם סעקרעטאר פון דער פערוואלטונג ה׳ זילבערשטרום, וועלכער קלערט אויף די בעדייטונג פון ל. ברילאנט אלס געזעלשאפטליכער טוער בכלל און אלס האנדווערקער-פירער און פאלקס-מענש בפרט; עס ענטוויקעלט זיך א לעבהאפטע דיסקוסיע ארום דעם אופן ווי אזוי עס זאל געווידמעט ווערן דער אנדענק פון פאפולערסטען האנדווערקער-טוער. אין רעזולטאט פון דער דיסקוסיע ווערט איינשטימיג אויסגעוויהלט א קאמיסיע פון פאלגענדע חברים: ח. קארמאן ז. ד. סטראוושינסקי א. האך, מ. ראזענבוים גלאגאשפיגעל און איירעלבוים, וועלכע

קאמוניקאט

האט די אויפגאבע אויסצוארבייטען א פראגראם ווי אזוי עס זאל געפייערט ווערען דער צענטער יארצייט פון באליבטען און דורך אלעמען געאכטעטען האנדווערקער-טוער, ל. ברילאנט.

די פערוואלטונג פון האנדווערקער-פערבאנד מאכט בעקאנט אלע צעכען אויב וועלכע פון די צעכען דארפען איינארדנען פערזאמלונגען זאלען זיי עס טוען אין די נאנסטע טעג, ווייל עס ווערט צו געטרעטען צו די רעמאנט-ארבייט, פון לאקאל, אזוי, אז דער לאקאל פון פערבאנד וועט זיין געשלאסען אן ערך 3 -- 2 וואכען. עס וועט נאר זיין טעטיק דער סעקרעטאריאט.

די פערוואלטונג מאכט אויפמערקזאם די חברים, וועלכע האבען נאך נישט איינגעצאלט דעם רעמאנט-שטייער זאלען זיי ווי אמשנעלסטען רעגולירען די געלדער, וואס זיי האבען זיך צו דעם צוועק דעקלארירט.

עקסמיסיעס אויף אלע איינוואוינער פון די שפיטאל געבײדעס

אין צוזאמענהאנג מיט דער רעארגאניזאציע און רעמאנט-ארבייט אין יודישען שפיטאל האט דער שפיטאל-קאמישעט אנגענומען א בעשלוס, אז אין פאל פון נויטווענדיגקייט זאלען עקסמיטירט ווערען די איינוואהנער פון די שפיטאל-געביידעס. אויף דעם סמך האט דאס שטאדט-געריכט עהערגעכטען מיטוואך בעטראכט א רייהע עקסמיסיעס-אנקלאגעס געגען די דערמאנטע איינוואהנער. דאס געריכט האט ארויסגעגעבען 6 עקסמיסיע-אורטיילען אויף פערשידענע טערמינען. טייל האבען עקסמיסיעס אויף דעם 20 טשערוויעץ און טייל אויף דעם 1 און 15 ליפיעץ, א חוץ ה׳ ארלער, וועמען די עקסמיסיע איז פראלאנגירט געווארען ביז׳ן 1 ווזשעשיען.

מצד דער גמינע איז קיינער אין געריכט נישט געשטאנען. פון די אנגעקלאגטע האט נאר דער ה׳ אדלער (ביז-איצטיגער אינטענדענט) געשטעלט דעם אדוואקאט האפענביין.

50 קראנקע קיין בוסק

אויפן ערשטען סעזאהן.

היינטיגע וואך האט „עזרה״ געשיקט 50 קראנקע אויף קוראציע קיין בוסק.

היי-יאהר האט „עזרה״ איינגעפיהרט א נייעס: צוויי קוראציע סעזאנען, מאי און שיפערפיען. צום ערשטען סעזאהן מאכט נישט די עזרה קיין שום אקציע אין שטאדט, נאר זי פיהרט דאס אדורך מיט אייגענע כחות און ביי דער צוזאלונג פון די קראנקע; דאנעגען ביים צווייטען סעזאהן אין שערפיען ווערט די אקציע רעאליזירט מיט דער הילף פון שטאדט און ממילא זענען דאן פערהאן מעהר שאנסען אויף הנחות פאר אונפערמעגליכע און ארימע קראנקע.

פון חלוץ בעל = מלאכה.

קאמוניקאט

דער חלוץ-בעל מלאכה ארדענט איין מארגען שבת א זייגער 5 אין לאקאל פון שניידער - צעך אויף וויטאלדע 10 א שקל - פערזאמלונג. אויף וועלכע עס וועלען ארויסטרעטען מיט רעדעס אדוו. סאלבע פון ווארשא און לאהניק משה ראטענבערג.

ווענגען דעם רעקורס געגען די וואהלען

ווי מיר הערען, וועט די טעג פאלען א דעציזיע איבער׳ן רעקורס, וועלכע איז זיינער צייט דערלאנגט געווארן אין דער סטאראסטווע געגען די לעצטע קהלה-וואהלען.

נייע גמינע אינוועסטיציעס

די גמינע האט בדעה נאכען פערענדיגען דעם שפיטאל-רעמאנט צו צוטרעטען צו נייע אינוועסטיציעס נעמליך, אויפשטעלען א ניי שחט-שטיבעל אויף קהלס פלאץ איבערבויען די מקוה און ארויפציען א צווייטען שטאק איבער די געביידע פון בית- יתומים.

סדרה קרח...

זייט מיר מוחל, ליבער עולם, וואס מיר לערנען מיט אייך איצט די סדרה קרח. בידוע נעהט דאך די סדרה קרח ערשט אי״ה אין דריי וואכען ארום, נאר ווי ס׳איז „אין מוקדם ומאוחר בתורה״ וועט נישט שאטען, יוען מיר וועלן מיט אייך, ליבער עולם, היינט לערנען א שטיקעל קרח.

„ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם ואון בן פלת בני ראבן ויקהלו על משה לאמור״ – איז געקומען קרח דער זוהן פון יצהר, דער זוהן פון קהת, דער זוהן פון לוי און דתן ואבירם, די קינדער פון פלת וואס שטאמען פון שבט-ראובן און געזאגט צו משה רבנו אזוי צו זאגען.

—דו, משה רבנו, האסט צונעגומען די כהנה און געגעבען דיין ברודער אהרן, און די גאנצע עבודה פון בית המקדש האסטו געגעבען דעם שבט לוי, און מיר וואס שטאמען פון שבט ראובן, און על פי דין קומט אונז די כהונה!

האט זיך געמאכט א רעש, א טומעל, איז משה רבנו אוועק מיט אן אינטערווענץ צו דער פמליה של מעלה, האט מען פון אויבען געענטפערט:

משה, משה, נעם דיין ברודער אהרן און שיידט אייך אפ פון פאלק ישראל, אין איין רגע וועל איך זיי פארלענדען.

„ויפול משה על פניו״ – איז משה געפאלען אויפן פנים, און נעטון אזוי צו זאגע:

„איש אחד יחטא ועל כל עדה תקצוף״?

— איין מענש האט געזינדיגט, גייסטו דערפאר אומברענגען א גאנצע עדה?

האט גאט געהערט משה׳ס רייד און אזוי בעטוהן זאגען:

— נעם צוזאמען דאס פאלק און שיידט זיך אפ פון קרח׳ן, און — די ערד האט זיך געעפענט און איינגעשלונגען קרח׳ן -- די עדה איז אפגעראטעוועט געווארען.

עד כאן די סדרה קרח.

פאריוואס לערנען מיר היינט מיט אייך די סדרה קרח? גאר פשוט: ווייל „אין מוקדם ומאוחר בתורה״ —נישטא קיין צו פריה און צו שפעט אין דער תורה...

צב — נעק

פּוילישע שריפטשטעלערין דעמאַסקירט די העצע געגען סטראַגאַן.

די בעוויסטע פּוילישע שריפטשטעלע־רין מאַריע דאמבראָווסקאַ האָט די טעג ארויסגעגעבען א נייע בוך „שייד־וועגען“ („ראזדראָזשע“). דאָס בוך פאַרדינט אויפמערקזאַמקייט.

ס'איז נישט קיין ערצעהלונג; עס איז אנ'אָפּהאַנדלונג, א פּובליציסטישע אַר־בייט. צו דער פּובליציסטיק לאָזט זיך דאַמבראָווסקאַ, ווען זי געפינט פאַר נויטיג צו זאָגען איהר וואָרט אין א וויכטיגער ברענענדיגער פראַגע.

מיר געדענקען דאָס אַרטיקעל, וואָס זי האָט געשריבען דעם פאַריגען ווינ־טער בעת די סטודענטען - אומרוהען. דאָס איז געווען א געוואַגטער ארויס־טריט. דאַמבראָווסקאַ האָט אין די שאַרפסטע ווערטער געטאַדעלט דעם כו־ליגאַניש־סטודענטישען חילקיר. זי האָט — די ערשטע — א מוטיגען פּראָטעסט געשליידערט געגען די, וואָס באָדען זיך אין בלוט און ליידען פון זייערע יודי־שע קאָלעגען און שלעפּען אַראָפּ די פּוילישע קולטור אין א נידעריגען טיף. אין איהר איצטיגער אָפּהאַנדלונג „ראָ־זדראָזשע“ באַריהרט דאַמבראָווסקאַ די פּויערים־פראַגע.

איבער די פּויערים־נויט ווערט לעצ־טענס זייער פיל געשריבען און גערעדט אין פּוילען, אין די דערפער דרייען זיך ארום מחנות „איבעריגע“ מענשען. די דאָזיגע מענשען האָבען נישט קיין באָדען, קיין ארבייט, קיין פאַרדינסטען, וואָס זאָלען זיי, אָלזאָ טון?

אין די לעצטע פאַר יאָהר איז פאַר ברויטלאָזע פויערים אויסגעפונען געוואָ־רען אַנ'אויסוועג, וואָס באַשטייט סך הכל פון איין וואָרט: — סטראַגאָן...

פון אַלע זייטען ווערט כסדר געקלאַפּט אין די פּויקען. אַלע האָבען זיך מיטאָ־מאָל א נעם געטון קנעלן מיט'ן פּויער און איהם לערנען שכל און אויפקלערען, אז „נישט אין דער סאָכע ליגט די מזל ברכה“, נישט אין דער דאָרפישע ערד דאַרף ער זוכען זיין גליק, נאָר — אין דער שטאָדט, איז מכח, אינ'ם סטראַ־גאַן, מיט וועלכען דער יוד שטעהט אויפ'ן מאַרק. מ'זאָגט דעם פּויער: יעדער סטראַגאַן־יוד לעבט אין א תאויל־טאָג. מ'זאָגט דאָס אין די סיים רעדעס, אין די אָפיציעלע ערקלערונגען. מען באַגריסט די פּויערים, וואָס געהען אין שטאָדט אריין, מ'באַגריסט אפילו די „מיטלען“ מיט וועלכע דער פּויער דאַרף פאַרטרייבען דעם יוד פון סטראַגאַן און פאַרנעמען זיין פּלאַץ, אדרבא, אַחשפּם!..

פאַרוואָס איז עפּעס דווקא אַזאַ „אויסוועג“ אויסגעפונען געוואָרען פאַר דער נויט־ליידענדיגע פּויערים מאַסען? — פאַרוואָס איז מען דווקא אויף דער „קלוגער“ המצאה געפאַלען! — ס'איז זעהר לייכט זיך אָנצושטויסען, אז דאָס יויל מען אַזוי אַרום אָפּווענדען די אויפמערקזאַמקייט פון די פּויערים פון דער אַגראַר־רעפאָרם. מ'האָט מורא, אז די פּויערים וועלען אויפהויבען א געוואַלד: — מיר ווילען ערד. דער באָדען פונאַנדערטייל איז דאָך סקאַנדאַליעז. גרויסע ערד־שטחים געהערען צו די פּריצים, און מיר ווערען צופּייניגט פון אַנ'ערד־הונגער. זאָל מען די ערד גע־רעכט פונאַנדערטיילען. זאָל מען אונז אוועקגעבען דעם פּריצישען באָדען!...

מ'האָט מורא פאַר אַזאַ פּויערים־ליאַרם, און מ'וויל דעריבער די פּויערים פאַר־טומלען, מ'וואַרפט זיי אויפ'ן יודישען סטראַגאַן, מ'וואַרפט זיי אויפ'ן יודישען קרעמער, און מען קלאַפּט אויף א צי־נישען אופן דעם פּויער אין קאָפּ אריין, אַז דורכ'ן צושפּאָלטען יודישע שאַרבענס און דעמאָלירען יודישע קראָמען וועט געשטילט ווערען... זיין ערד־הונגער.

יאָ, מיר ווייסען עס גאַנץ גענוי: דער סטראַגאַן דאַרף זיין דער בליץ־אָפּלייטער פאַר דער אגראַר־רעפאָרם. אָבער מיר האָבען דאָך נישט געהערט, אַז עמיצער פון די פּוילישע שריפטשטעלער זאָלען דעמאַסקירען דעם שווינדעל, וואָס ווערט געגען די נאַיווע פּויערים געטריבען.

מיר האָבען נישט געהערט, אז אין דער פּוילישער גאַס זאָל ווער פון די אויטאָריטעטע פּערזענליכקייטען זיך אוועקשטעלען און אָנהייזן די פּויערים, וואָס די העצער זענען אייגענטליך אויסען.

דאַמבראָווסקאַ דעמאַסקירט אין איהר בוך די דעמאַגאָגען.

זי דעקט אויף דעם פּרצוף פון די מכ'ומרשטע „פּויערים - פריינד“ און „פּויערים פאַרזאָרגער“.

זי וואַגט צו ערקלערען אָפען.

— זייט געוואָרענט, פּויערים, די אַלע וואָס טרייבען אייך אין די שטעט אריין, זענען צום ווייניגסטען פאַראינטערעסירט אין אייער טובה. דאָס זענען שאָנטאַ־זשיסטען, דעמאַגאָגען. דאָס זענען פּאַר־שוינען, וואָס מיינען ניט לייכטער צו מאַכן אייער לעבען, נאָר אייך צו... פערנאַרן און פערפיהרען. איהר וועט אין די שטעדט גאַרניט געפונען. אייער גורל איז די ערד. אייער פליכט איז קולטיווירען די ערד. און איין וועג איז נאָר דאָ, ווי אַזוי אויסצובעסערען דעם מצב פון די פּויערים: צוטיילען די פּריצישע ערד צווישען דער באָדענלאָזער פּויערים־מאַסע, אדורכפיהרען די אגראַר־רעפאָרם, אַזוי ווי דאָס איז געטוהן געוואָרען אין אנדערע מדינות.

דאָס איז א שטעלונג, וואָס פּאַסט אַזוי וויניג צו די טאָן - געבענדיגע שטימונגען אין דער פּוילישער געזעל־שאַפט.

* * *

בכלל איז דאָס בוך פון מאַריאַ דאַמ־בראָווסקאַ א מעכטיגער בעשולדיגונגס־אַקט געגען די פּריצים און פּאַנעס. מיט דער הילף פון א רייכען היסטאָרישען מאַטעריאַל בעווייזט די שריפטשטעלערין, אז דער פּוילישער שלאַכטשיץ האָט תמיד געוואָלט פאַרשלייערען און טאַקע פאַרשלייערט זיינע עגאָיסטישע שטרע־בונגען מיט הויך - פּאַטריאָטישע פראַזן. דער שלאַכטשיץ האָט אַלע מאָהל תפניג אין זין געהאַט פאַר געשיכטע און א סך פאַלשע ליבע צו פּוילען.

אַלע מיטלען זענען געכשר'ט אין דער „הייליגער מלחמה“ פאַר'ן דער־האַלטען דעם באַזיץ.

מ'לאָזט זיך ארונטער צו א געמיינער העצע געגען יודען, מ'פערפלייצט די דערפער מיט מיקראָבען פון כוליגאַנעס, מ'דעמאָראַליזירט די פּויערים - מאַסען, מ'הייסט זיי בעפאַלען אומשולדיגע מענ־שען, מ'סוויט אָפּ די פּראָדוקטיווע שאַ־פונגס־פעהיגקייטען פון די פּויערים. און אַלץ כדי צו ראַטעווען דאָס אייגענע פערמעגען און שיצען די אייגענע פּריווילעגיעס.

מאַריא דאַמבראָווסקא וואַרפט קאַטעגאָריש אָפּ דעם געדאַנק, אז דער סטראַ־גאַן זאָל מיט עפּעס וואָס קענען פער־לייכטערען די פּויערישע עקזיסטענץ.

דרך אגב בעריהרט די שריפטשטע־לערין עפּעס פון די יודען - פראַגע און אויך דאָ שמייסט זי די פּאַנעס איבער'ן פּנים. זי האַלט, אז עס איז שוין צייט צו זאָגען דעם אמת און אָנרופען א סך זאַכען ביים נאָמען. מ'האָט אינ'ם דאָ־זיגען לאַנד ליעב צו פּלוישען. מיר זענען געווען צו יודען גאַסט־פריינדליך, מיר האָבען פאַר זיי די טויערען גע־עפענט!... באמת א חוזק, מען האָט דאָ כלל ניט געמיינט צו העלפען די יודען מ'האָט געוואָלט העלפען... זיך אליין. אין פּוילען איז קיין האַנדעל ניט געווען קיין אינדוסטריע. מ'האָט בעדאַרפט האָבען פעהיגע סוחרים. די שלאַכטע האָט זיך צו מסחר בעצויגען מיט גרינגשעצונג.

זי האָט עס בעטראַכט פאַר א מלאכה בזויה און מ'האָט דעריבער אריינגעלאָזט יודען. מ'האָט זיי ניט ערלויבט אפילו מיט עפּעס אַנדערש זיך צו פערנעמען חוץ מיט האַנדעל. און יודען האָבען גרויסע זאַכען געלייסטעט, זיי האָבען אַנטוויקעלט די שטעדט, געבויט דעם האַנדעל, די אינדוסטריע.

דאַמבראָווסקאַ שרייבט: „מיר האָבען געדאַרפט די יודען האָבען, כדי אליין ניט צו „פערשמוצען“ זיך מיט האַנדעל און מלאכה אָהן וועלכע קיין שום לאַנד קען ניט עקזיסטירען“...

מ'זאָגט אויך: יודען האָבען געהאַט שענק־הייזער אין די דערפער און אָנ־געשיכור'ט די פּויערים. אָבער אויך אין דעם איז געלעגען די האַנד פון „יאַש־ניע ווילמאָזשני“. דער פּריץ האָט פון דעם שענק די גרויסע פאַרדיענסטען געצויגען, און ניט דער יודישער פּאַכ־טער און דער יודישער אַרענדאַר...

גענוי אַזוי צביעות'דיג און ציניש איז די איצטיגע טאַקטיק פון די „גרויסע לייט“ געגען די יודען, דאָס שטשירען מיט די וועלפישע ציין געגען דער יודי־שער בעפעלקערונג, דאָס אויסלאָזען אַלדעס בייז אויפ'ן יוד, דאָס אָנרייצען דעם פּויער געגען יודישען סטראַגאַן אַנ־שטאָט איהם צו געבען ערד...

א מוטיגער ארויסטריט.

עס רעדט דאַ אַנ'ערליכע, נאָך גע־רעכטיגקייט־דורשטיגע שריפטשטעלערין.

„שייד - וועגען“ איז דער נאָמען פון בוך — אָבער דאַמבראָווסקאַ שטעהט ניט אויפ'ן שייד־וועג. זי איז דרייסט קאָנסעקווענט.

ד"ר ה. קלעפּפיש.

ווי אַזוי דאַרפען אריינגעטראַגען ווערען רעקורסען

געגען דער שאַצונג פון אומזאַץ - שטייער פאַרן יאָהר 1936.

די שטייער - אַמטען הויבען שוין אָן פונאַנדערצושיקען מאַהנונגס - צעטלען (נאַקאַז־פּלאַטניטשי), דעריבער איז ווידער אַקטועל געוואָרען דער ענין פון שרייבען רעקורסען. דער ענין פון שרייבען רע־קורסען, דער ענין פון פערטיידיגען זיך פון א צו גרויסער אויסמעסטונג, דער ענין פון העלפען דעם בע'עוולה'טען שטייער־צאַהלער פון א איבערשאַצטער שטייער־אויפמעסטונג.

דאָס ערשטע וואָס דער שטייער־צאַלער וועלכער וויל דערלאַנגען א רעקורס, דאַרף טוען, איז אינפאָרמירען זיך צי קען ד א ס אריינטראָגען א רעקורס נישט ברענגען קיין שאַדען? (צי בעזיצט דער צ א ה ל ע ר א אַנטשפּרעכענדען פאַטענט א. א. וו.) ווייל ביים בעטראַכטען דעם רעקורס קען זיך ארויסווייזען, אז דער שטייער - צאַהלער איז נישט אין אָרדנונג און דאָס ווערט שוין אויסגענוצט פון שטייער־אַמט, בכדי צו צווינגען דעם שטייער־צאַהלער אָפּזאָגן זיך פון רעקורס. פיל מאָל רופט ארויס א רעקורס פיל אנדערע און גרעסערע שוועריקייטען אַזוי אז איינס פון די וויכטיגסטע זאַכען איז גוט באַטראַכטען און באַזינען זיך, איידער דער רעקורס ווערט אריינגעטראַגען.

דער צווייטער שריט, אויב דער בע'עוול־ט ר דעצידירט זיך אַראַנצוטראַגען א רעקורס, איז באַלד נאָכ'ן דערהאַלטען דעם צאַהל - צעטעל, דערלאַנגען אין שטייער־אַמט א ביטע און בעטען ארויסגעבען די יסודות, אויף וועלכע די שאַצונג קען פאַרקומען אויפ'ן סמך פון 1 לוסטראַציעס פון געשעפט, 2) שריפטליכע אינפאָר־מאַציעס, 3) מינדליכע אינפאָרמאַציעס 4) עקספּערטען 5) עדות 6) אויסגאַבען. דעם אויפן פון שרייבען דעם רעקורס איז שטאַרק אָפּהענגיג פון דעם אויפן, וואָס פאַר א ס מ ך דאָס שאַצונג איז פאַרגעקומען.

דאָס שרייבען א רעקורס איז יעצט איינס פון די שווערסטע זאַכען, ער מוז זיין גוט זאַכליך, בעאַרבייט און אין הסכם מיט דער שטייער־אָרדינאַציע, באַזיצען קאָנ־קרעטע פאַרוואָרפען און באַווייזען. א חוץ דעם מוז דער וואָס שרייבט דעם רעקורס זיין גוט בעהאַוועט אין אַלע פאַרשריפטען און האָבען א גרויסע שטייער - פּראַקטיק.

טראַגישע אויטאָ = קאַטאַסטראָפע הינטער ראַדאָם.

צוויי פערזאָהן דער'הרג'עט און 4 פערווונדעטע

אויפ'ן וואַרשאָווער שאָסע נעבען יעדלינסק האָבען זיך צוזאַמענגעשטויסען א טאַקסי מיט א לאַסט-אויטאָ. דער רעזולטאַט פון צוזאַמענשטויס איז געווען א שרעקליכער: 2 טויטע און 4 פערווונדעטע.

די טראַגישע אויטאָ-קאַטאַסטראָפע איז געשעהן פרייטאָג פאַרטאָג'ס. אין פערזאָנען-אויטאָ, וועלכער איז געגאַנגען קיין וואַרשאַ, איז געזעסען א געזעלשאַפט פון 5: צוויי מענער און דריי פרויען. אקעגען זיי איז אָנגעפאָהרען א לאַסט-אויטאָבוס אָנגעלאָדענט מיט סחורה, וואָס איז געגאַנגען קיין קעלץ. דער לאַסט-אויטאָ איז געווען בעלויכטען נאָך פון איין לעמפעל, אין דער לינקער זייט, וואָס האָט דעזאָריענטירט דעם שאָפער פון דער טאַקסי. ס'איז געקומען צו א צוזאַמענשטויס, בעת וואָס דער פערזאָנען-אויטאָ איז מיט אַן'אומגעהויערע קראַפט צוריקגעשליידערט געוואָרען אין א זייט, אראָבשפּרינגענדיג גענצליך פון טראַקט. דערביי איז אויפ'ן אָרט דער'הרג'עט געוואָרען איינע פון די פּאַסאַזשירקעס, וויעסלאַוואַ אָרלאָווסקאַ; א צווייטער פּאַסאַזשיר ראָמאַן באַראַבאַש, וועלכער האָט געפיהרט די מאַשין, איז אויפ'ן וועג צום שפּיטאָל געשטאָרבען; די פערווונדעטע טאַדעאוש שלוסאַרסקי, סטאַניסלאַוו ליפּינסקי און יאַנינאַ וואַלעווסקאַ, ביי וועלכער ס'זענען אויסגעהאַקט געוואָרען אלע ציינער, האָט מען איבערגעפירט אין פּוילישן שפּיטאָל קיין ראַדאָם.

אלע דריי זענען לייכט פערווונדעט געוואָרען און נאָכ'ן ערטיילען זיי הילף אין ראַדאָמער שפּיטאָל, זענען זיי אַבגעפאָהרען מיט דער באַהן קיין וואַרשאַ.

פון לאַסט-אויטאָ איז אויך לייכט פערווונדעט געוואָרען דער געהילף-מאַשיניסט. אַדאַם סיכעצקי. חוץ דעם איז צוליב דעם צוזאַמענשטויס געוואָרען א טייל סחורה פערניכטעט.

די פּאָליציי האָט פעסטגעשטעלט, אז די שולד פון דער קאַטאַסטראָפע טראָגט דער אומגעקומענער ראָמאַן באַראַבאַש, וועלכער איז געווען דער אייגענטימער פון אויטאָ.

ווי שטאַרק ס'איז געווען די שטויס-קראַפט בעווייזט דער פאַקט, אז דער קליינער ספּאָרט-אויטאָ, מיט וועלכען ס'איז געפאָהרען באַראַבאַש, האָט זיך איבערגעדרעהט מיט די רעדער ארויף. אין מאָמענט פון צוזאַמענשטויס, איז דער אויטאָ, מיט וועלכען באַראַבאַש האָט אָנגעפיהרט, געלאָפען מיט א צו-שטאַרקע שנעלקייט אויפ'ן אַספאַלט.

160 ראַדאָמער קאָמוניסטען קעמפען אין מאַדריד.

די היגע פּוילישע פּרעסע ברענגט פאָלגענדע ידיעה:

די געריכט'ס-פּראָצעסען געגען ראַדאָמער קאָמוניסטען ווערען אָלץ אָפטער אָבגעלעגט צוליב נישט שטעלען זיך פון די בעשולדיקטע. אויף דער פראַגע פון געריכט, וואָס ס'איז געוואָרען מיט די אָנגעקלאָגטע? — קומט געוועהנליך דער ענטפער: ארויסגעפאָהרען קיין שפּאַניע, קעמפט אין די רייהען פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע אין מאַדריד.

לויט די לויפענדע אויסרעכנונגען, געפינען זיך אין די שפּאַנישע אַבטיילונגען בערך 160 יונגע קאָמוניסטען פון ראַדאָם.

גע'גנב'עט צלמים אויפ'ן צמענטאַזש.

אויפ'ן פּוילישן בית-עלמין האָט מען גע'גנב'עט 7 הילצערנע צלמים. די גניבה האָט אויסגעפיהרט א געוויסער יוזעף שעלאָך, אַן'אַרבייטסלאָזער, וועלכער האָט זיך פאַר'ן געריכט פערענטפערט, אז ער האָט דאָס געטוהן ווינטער צייט, ווען די קינדער האָבען געוויינט אין דער היים פון קעלט און ער האָט נישט געהאַט אפילו א פּאָר גראָשען אויף בעהייצונג. די גע'גנב'עטע צלמים האָט ער איינגעהייצט אין אויבען, וועלענדיג ראַטעווען זיין פאַמיליע, זי זאָל נישט געפרוירען ווערען.

דאָס געריכט האָט איהם בעשטראָפט מיט 7 חדשים תפיסה, אָבלעגענדיג דאָס אויף 3 חדשים.

געגאַנגען ראַטעווען די קיה און אַליין פערלוירען דאָס לעבען.

אויפ'ן באַהן-טאָר צווישען ראַשקי אין יאַסטשעמבּ, אויף דער ליניע ראַדאָם-סקאַרזשיסקאָ, האָט געטראָפען א טראַגישער פאַרפאַל. די 12-יעהריגע פּאַסטוכקע וואַליאַנאַ, זעהענדיג, ווי עס דערנעהנטערט זיך דער צוג, האָט געוואָלט אראָבטרייבען די זיך פּאַשענדיגע קיה פון טאָר. דאָס יונגע מיידעל האָט נישט תופס געווען וואָס פאַר א געפאַר עס דראָהט איהר, ווייל אנשטאָט צו אַנטלויפען פון טאָר, האָט זי ביז דער לעצטער מינוט זיך געראַנגעלט מיט דער קיה, וועלכע איז געווען איינגעשפּאַרט, נישט וועלענדיג זיך ריהרען פון אָרט. ס'האָט זיך געענדיגט דערמיט וואָס דער צוג האָט דער'הרג'עט נישט בלויז די קיה. נאָר האָט אויך די יונגע פּאַסטוכין צושמעטערט דעם קאָפּ.

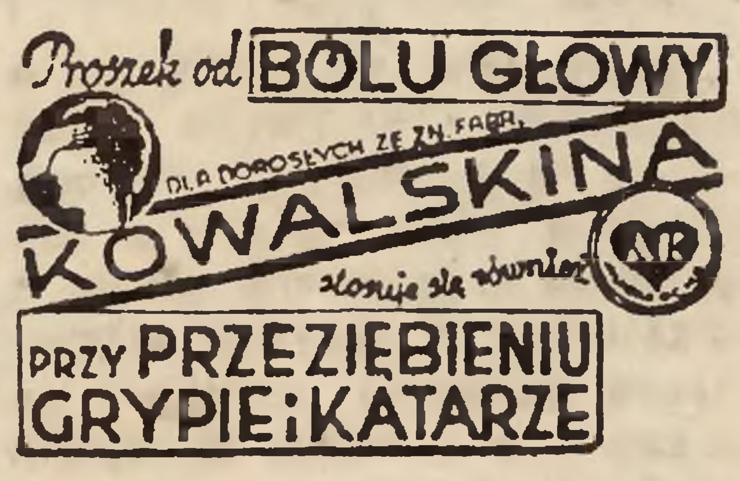

די נשמה פון דער שול...

(א פּאָר ווערטער ביים פרישען קבר פון י. טינעוויצקי ז"ל)

נאָך פאַר דער מלחמה איז געקומען א יונגערמאַן פון דער ליטע נאָך ראַדאָם, וועלכער האָט געצווינגען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט, ווי אויך זיך ערוואָרבען סימפּאַטיע פון דער ראַדאָמער יודישער געזעלשאַפט. מ'האָט געזאָגט, אז דער לעהרער י. טינעוויצקי, וועלכער איז נאָר וואָס געהאַט אָנגעקומען, פערמאָגט זעלטענע פּעדאַגאָגישע פעהיגקייטען, און אז ער איז א גוטער אָרגאַניזאַטאָר. און דער עולם האָט קיין טעות נישט געהאַט. ווייזט אויס, אז ער האָט גוט געקענט דעם זאָג: „לא הקפדן מלמד"... און אז א שטעקען אין א פויסט זענען שעדליכע פאַקטאָרען אין דער דערציהונג (אין יענע צייטען איז עס פּשוט געווען א רעוואָלוציע אין די דערציהונגס-מעטאָדען); ער האָט אויך געוויסט, אז רוהיגקייט איז איינע פון די מעלות ביי א לעהרער ביי זיין אַרבעטס-וואַרשטאַט. און איך אַלס זיין שילער געדענק טאַקע איהם אַלס לעהרער, וואָס האָט זיך תמיד בעהערשט און שווער איז געווען איהם ארויסצופיהרען פון גלייכגעוויכט. ער גרינדעט פאַר דער מלחמה א שולע, וועלכע פּראָספּערירט זייער גוט און נאָכהער איז ער געוואָרען לייטער פון א שטאָטישער שול פאַר יודישע קינדער אויף גראָדזקאַ גאַס.

אָבער אויך אין דער צייט פון דער מלחמה האָט ער גיט גערוהט. אין דער צייט ווען אַרום האָט געהערשט א ווילדער הו-הא, א סומאַטאָכע, ראַדאָם איז געווען פּיעל מיט היימלאָזע פון די אַרומיגע שטעדטלעך, ווען מען האָט זיך דאַן גע'חלום'ט וועגען שול-וועזען, אָדער דערציהונגס-פראַגען?!

ווייזט אויס, אז י. טינעוויצקי ז"ל, דער מענש פון טאַט, וועלכער האָט פערמאָגט אָרגאַניזאַטאָרישע פעהיגקייטען האָט נישט געקאָנט רוהיג זיצען און גרינדעט דאַן א שול אויף פּאַשאַ גאַס, (אין דער וואָהנונג—פונוואַנען מ'האָט איהם לעצטענס, אַוועקגעפירט צו זיין אייביגע רו.) אויב איך האָב נישט קיין טעות זענען עס געווען שפּעטער די ערשטע קאַדרען פון ה' טעמערזאָנס גימנאַזיע, מיט וועמען י. טינעוויצקי ז"ל האָט זיך פעראייניגט און געוואָרען סעקרעטאַר פון דער גימנאַזיע, וואו אויף דעם פּאָסטען איז ער געבליבען ביז דער לעצטער מינוט. און יעצט הויבט זיך אָן א פרישע קאַפּיטעל פאַר דעם געוועזענעם לערער און שפּעטערדיקען סעקרעטאַר. אויב ס'האָבען אמאָהל אין דער ישיבה עקזיסטירט „מתמידים", (היינט גאַנץ ווייניג) אזוי איז אין דער גימנאַזיע „חובבי-דעת" געווען א סעקרעטאַר א מתמיד. תמיד אין די מויערען פון שול-געזעסען, זיין שפּאַציר — פון דער וואָהנונג ביז דער גימנאַזיע. אפילו דאָס רוב פעריען אין דער גימנאַזיע פאַרבראַכט. און ס'האָט גאַנץ אָפט געטראָפען ווען די מיטגלידער פון פערשידענע קאָמיסיעס ביי דער גימנאַזיע זענען געוועזען אין א פערלעגענהייט ביים ערלעדיגען פערשידענע ענינים, איז געקומען דער סעקרעטאַר און מיט זיין קלוגע עצה געראַטעוועט די סיטואַציע. ווייל נישט נור סעקרעטאַר, וועלכער האָט נור מיט ציפערן, פינאַנסען און קאָרעספּאָנדענצען צו טוען, איז י. טינעוויצקי ז"ל געוועזען; ער איז געווען ראַטגעבער, מיטפיהרער, אויב איהר ווילט—די נשמה פון דער שול. ס'איז אויך כדאי צו דערמאָנען די ערליכקייט פון פערשטאָרבענעם. אין משך פון 20 יאָהר, וואָס ער איז אויף אויף זיין אַמט געוועזען איז נישט געפינען קיין פאַל וואָס א פּאָזיציע זאָל נישט שטימען און די ביכער נאָך דער קאָנטראָל זענען שטענדיג געוועזען אין דער בעסטער אָרדנונג.

מיט זיין טויט פאַרלירט די גימנאַזיע „חובבי-דעת" איינעם פון זיינע חשוב'סטע און געטרייסטע מיטאַרבעטער איינעם וואָס האָט געלייגט דעם ווינקעל-שטיין און שפּעטער מיטגעהאָלפען צו דער אַנטוויקלונג פון דער שול.

יהי זכרו ברוך.

י. ק—ן.

נקמה-דורשט פון אַן'אייפערזיכטיגע פרוי.

ס'איז א גאַנצע מעשה פון צוויי „קיסען" מיט איין „פּיי". די „קיסען" געהערען צו צוויי פרויען און די „פּיי" צו איין מאַנספערזאָהן. אינאיינעם אריין מאַכט עס קאַרנעלאַ, קרישאַ און פורגאַל. אלע דריי זענען בעקאַנטע און צווישען זיך גוט בעקאַנט. די בעקאַנטשאַפט האָט געבראַכט צו אייפערזיכט צווישען קאַרנעלאַ און קרישאַ אַרום דער פּערזאָהן פון פורגאַל. די קאַרנעלאַ, ווייזט אויס, האָט הייס געליעבט פורגאַל'ען, ווייל זי האָט שטאַרק געאייפערט און ניט געקענט בעשטעהן, אז ער זאָל רעדען מיט א צווייטע. זי איז איינמאָהל אָנגעפאַלען אויף דער גאַס א צווייטע פרוי און איר געדראָהט, אז זי וועט איר אויסברעכען די אויגען, אויב זי וועט זיך ניט אָבטשעפּען פון איהר געליעבטען פורגאַל. ס'האָט ניט געהאָלפען, ווען יענע האָט איהר געשוואָרען, אז עס בינדט איהר גאָרניט מיט פורגאַל'ען. און, אז דער מענש איז איר גלייכגילטיג. קאַרנעלאַ האָט נישט געוואָלט גלויבען, גאָר רק געפאָדערט קאָנקרעטע בעווייזען, דהיינו, אז יענע, די קרישאַ, זאָל צוגעהן צום ה' פורגאַל אויף דער גאַס און צוויי מאָהל געבען איהם איבער'ן פּנים און דערנאָך שפּייען איהם אין די אויגען.

פערשטעהט זיך, אז קרישאַ האָט נישט געוואָלט איינגעהן אויף אזא פּרובע, און דעמאָלט האָט די קאַרנעלאַ אָנגעהויבען פערשיקען די ביוראָען מיט אַנאָנימע בריף, אין וועלכע זי האָט פערגעשטעלט די קרישאַ אין שוואַרצע פאַרבען. זי האָט אויך געשיקט אזעלכע אַנאָנימען צו די פרויען פון אָפיצירען און אונטער-אָפיצירען פון היגען גאַרניזאָהן, אז די פּאַניא קרישאַ פערפיהרט זיי די מענער. ווען די אלע בריף האָבען נישט געגעבען קיין רעזולטאַטען, האָט זי אָנגעהויבען שיקען אזעלכע בריוולעך אין ד. א. ק. ענדליך האָט זיך מיט דער גאַנצער זאַך פערנומען די זשאַנדאַרמעריע, וועלכע האָט נאָכ'ן דורכפיהרען אַן'אויספאָרשונג, פעסטגעשטעלט, אז אלע אַנאָנימען האָט געשריבען א געוויסע מאַריאַ נ. אַן'אַרבייטערין פון דער נעהעהר-פאַבריק, וועלכע האָט אָבער ערקלערט, אז די בריף האָט זי געשריבען אונטער דער דיקטאַנדע פון דער פּאַניא קאַרנעלאַ.

די נקמה דורשטיגע און אייפערזיכטיגע קאַרנעלאַ איז „פערבעטען" געוואָרען אין שטאָדט-געריכט. דער פּראָצעס איז פאָרגעקומען ביי פערמאַכטע טהירען מחמת דראַסטישע מאָמענטען.

דער פּראָצעס איז אָבגעלעגט געוואָרען אויפ'ן 7 טשערוויעץ.

א חתן א „פויגעל" געקומען אין צו פליהען...

ביי אונז איז עס שוין לאנג ניט קיין נייעס. ניט איינמאהל האט זיך שוין געטראפען, וואס א „בחור" בעקענט זיך מיט א מיידעל, פארליבט זיך און ס'הערט א גאנצער ראמאן ביז... ביז מ'נארט אויס אביסעל געלד און מ'הערט א האז. אדער אין בעסטען פאל, ווען מ'האלט שוין ביי תנאים שרייבען, בעווייזט זיך ראפטום ס'הייב מיט א קינד אויף דער האנד און ס'הערט מיט איינמאהל אויס בחור, אויס חתן און אויס שידוך.

יא, ביי אונז יודען, האבען ניט אלע מיידלעך א גליקליך מזל. ניט איינע פון זיי האט מען שוין מיאוס אבגענארט. ווייניג, אדער כמעט גארניט האט מען דערפון געהערט ביי אנדערע. חייזט אויס, אז ס'איז אויך ערגיץ אנדערש אריין אין דער מאדע זיך פארצושטעלען אלס קאוואליער, און דער צייט וואס אין דעם אמת'ען איז מען שוין א חתונה - געהאטער און אפילו א טאטע פון קינדער.

אט איז א ביישפיעל:

אין ראדאם האט געדינט אין מיליטער איינער א געוויסער לעאן פטאשעק, האט ער זיך בעקענט דא מיט דער פריילין יאנינא בודושינסקא פון דער גלינימצע, וועמען ער איז שטארק געפעלען. ביידע האבען זיך פארליבט און פטאשעק האט צוגעזאגט, אז ווי נאר ער וועט ענדיגען די „סלוזשבע" און געהן אין „ציוויל", אזוי וועט ער זי נעמען פאר א ווייב. פערשטעהט זיך, אז ער האט זיך פארגעשטעלט פאר א קאוואליער און אפילו געוויזען א לעגיטימאציע, וואס האט בעשטעטיגט זיין „סטאן - ציווילני". דאס לעצטע האט ער געטוהן, כדי צו איבערצייגען די אלטע מוטער פון זיין מיידעל, וועלכע האט אויף אים געקוקט מיט פערדאכט און שטארק געצווייפעלט אין זיין בחור'שאפט. אפנים אז שוין דער נאמען פטאשעק האט דער אלטער געשראקען. נאכ'ן ארויסליינען אבער פון פאס דעם יחוס: לעאן פטאשעק קאוואליער, האט זי שוין נישט געהאט וואס צו זאגען און דעמאלט שוין געמוזט איינשטימען אויפ'ן שידוך.

פטאשעק איז אזוי ארום געווארען א בן-בית. געגעסען, געטרינקען און גאנץ אפט אויך גענומען צוביסלעך א קאנטא אויפ'ן נדן. צוזאמען האט זיך אנגעזאמעלט א סומע פון 500 זל. דאן האט זיך אויך אויסגעלאזט די צייט פון דער דינסט; פטאשעק האט איינגעפאקט זיין מיליטערישע קעסטעלע און איז אוועקגעפלויגען פון ראדאם ווי א פויגעל, ניט געזעגנענדיג זיך אפילו מיט זיין כלה.

שפעטער איז ארויס דער גאנצער אמת. ס'האט זיך געמליך ארויסגעוויזן, אז פטאשעק איז א פערהייראטער מאן, א טאטע פון קינדער און א לאנדווירט פון 10 מארגעס ערד.

די פארצווייפעלטע ראדאמער פאניענקע בודושינסקא, האט דעם שווינדלער פטאשעק, איהר געוועזענעם „ערליכען חתן" פערקלאגט אין היגן שטאט-געריכט וואס האט איהם פער'משפט די טעג אויף 6 מאנאטען תפיסה.

א שול, וואס לערנט טראכטעז וועגען דער צוקונפט.

אויף דער חנוכת - הבית - פייערונג פון נייעם פ. ק. א. - בנין אין פויזען האט דער ה' וויצע-פרעמיער און פינאנס-מיניסטער אינזש, קוויאטקאווסקי אין נאמען פון דער רעגירונג געהאלטען א בעגריסונג'ס-רעדע, אין וועלכער ער האט צוו. אנד. ערקלערט:

וואס איז פ. ק. א.? וואלט עס געווען בלויז א באנק און איינע פון די אינסטיטוציעס, וואס זאמלען געלד און ווייזען עס איבער אין געוויסע ריכטונגען, וואלט באמת געווען א קנאפע געלעגענהייט פאר פייערונגען. פ. ק. א. איז אבער די פארשטעהערין פאר דער פארמירונג פון דער געזעלשאפטליכער פסיכיק און דענקען וועגען דער צוקונפט. זי שטעלט אונז אין געביט פון דער ווירטשאפט און הייסט אונז ענטשיידען, וואס איז וויכטיגער: דער היינטיגער טאג, צי די מאטעריעלע צוקונפט פון פאלק. אויב פ. ק, א. מעלדעט אונז איצט, אז זי פעזיצט 2 און א האלב מיליאן וקלאדען - אייגענטימער, הייסט עס, אז אונטער איהר השפעה געפינען זיך אין דער פוילישער געזעלשאפט 10 מיליאן בירגער מיט זייערע משפחות. דאס איז אלזא א ריזיגע שול, וואס איהר גלייכען בעזיצט נישט אין פוילען קיין שום אוניווערזיטעט. זי איז אנ'אינסטיטוציע, וואס לערענט טעגליך 10 מיליאן מענשען, אז עס וועלן דאך אין דער צוקונפט ענטשטעהען וויכטיגע פראבלעמען און, אז זיי מוזען געלעזט ווערען.

דער ת' פרעזעס פון פ. ק. א. דר. הענריק גרובער האט אבגעגעבען א דין-וחשבון פון בוי פון נייעם פ. ק. א.-בנין אין פויזען, מיטטיילענדיג אין דער צווייטער העלפט פון זיין רעדע, אז די סומע פון די אבשפאר-וקלאדען אין פ. ק. א. האט דעם 30-טען אפריל 1937 בעטראפען 695 מיליאן זל. און, אז די צאהל אקטיווע אבשפאר-ביכלעך בעטרעפט 2 און א האלב מיליאן.

פון דער יודישער ספארט - בעוועגונג.

„נורדיה" פערשפילט צו הפועל 1:0

מיר האבען געגלויבט, אז דער יודישער ספארט - קלוב „נורדיה" מיט זעט טוישען דעם פראגראם, מיט'ן פאלימישן ביים פון רעוויזיאניזם אויף אלגעמיינעם ציוניזם, וועט זיך נעהמען צו דער ארביים און וועט ווייזען איין זיג נאך דעם צווייטען. אבער, חייזט אויס, זיי האלטען נישט דערפון, די שפילער פון נורדיה, די זעלבע גלייכגילטיגקייט צום שפילען ווי פריהער.

דער פערגאנגענעם שבת האט די „נורדיה"-מאנשאפט געשפילט מיט דער יוד. ארבייטער-מאנשאפט „הפועל". עס איז געוועזען צו גלויבען, אז אלס „ב" קלאסיגע מאנשאפט וועט נורדיה זיכער דעם מעטש געווינען. דערווייל אבער האט הפועל געוויזען, אז נישט איינמאהל האט דאס ווארט צו זאגען דער שפילער פון דער העכערער קלאס, נאר דאס אמביציעזע שפילן און דער ווילען צו דערהאלטען דעם נצחון. און ווייל „הפועל" האט טאקי געשפילט אמביציעז האט ער געוואונען דעם מעטש מיט 1:0

„יוטשניא" — „הפועל" 1:1 (0:0)

מאנטאג איז פארגעקומען א פריינדשאפט'ס-מעטש צווישען די ארבייטער מאנשאפטן „יוטשניא" און „הפועל", וועלכער האט זיך פארענדיגט מיט א רעמיס רעזולטאט 1:1 ביז דער פויזע 0:0. אלס ריכטער ה' סאיוא.

ער.

קאמף פון פאליצײ מיט ציגײנער הינטער ראדאם.

15-יעהריגע ציגײנערין פערווינדערט פון א רעוואלווער - קויל.

אין פוילישען שפיטאל האט מען געבראכט די 15-יעהריגע ציגאנקע שאפילא מארקאווסקא, וועלכע איז שווער פערווינדעט געווארען אין דער האנד און אין בריסט-קאסטען פון א רעוואלווער-קויל. די יונגע און אונגעוועהנליך שענע ציגײנערין איז פערווינדעט געווארען בעת אנ'אוואנשורע, וואס האט זיך אבגעשפילט אין יאנאוויעץ ביי זוואלין הינטער ראדאם.

א ציגײנער-לאגער איז בעגאנגען א רייהע גניבות אויפ'ן געביעט פון דער לובלינער יואיעוואודסטווא און איז דערפאר געווארען פערפאלגט דורך דער דארטיגער פאליציי.

אין דערמאנטען געגענד האבען פאליציאנטען ארעסטירט עטליכע ציגײנער, וואס זענען געווען בעשולדיגט אין גנב'ענען פערד. אין שוץ פון די ארעסטירטע האט זיך געשטעלט דאס ציגײנערישע געזינדעל, פון וואס ס'איז ארויסגעקומען אנ'אמפערניש און א געראנגעל. דער פאסטערונקאווי מארטשינסקי האט דאן בענוצט געוועהר ביי וואס ס'איז געפאלען א קרבן פון א שאס די יונגע ציגײנערין, וועלכע האט פערשטעלט מיט איהר קערפער דעם ברודער. די רעוואלווער-קויל נאכ'ן דורכשניידען די האנט, איז אריין אין בריסט-קאסטען. דער צושטאנד פון דער פערוואונדעטער איז א דראהענדער

זיגמונד טורקאוו קומט מיט „נח פאנדרע" קיין ראדאם.

ס'וועט זיין באמת א טעאטער - סענסאציע.

קירצליך קומט קיין ראדאם דער בעריהמטער ביהנע-קינסטלער זיגמונד טורקאוו, וועלכער וועט דא אויפפיהרן דאס מייסטער-ווערק „נח פאנדרע", וואס איז אנגעשריבען געווארען מיט דער גאלדענער פעדער פונ'ם שריפטשטעלער-ווירטואז זלמן שניאור.

זיגמונד טורקאוו איז שוין ווירקליך ביי אונז א גאסט. שוין לאנג נישט געווען אין ראדאם, וואו ער ווערט תמיד ליעב געזעהן. ער קומט פאראס יעצט מיט א מתנה טובה, פארוואס מיר וועלען איהם דאפעלט דאנקבאר זיין: אי פאר זיין גרויס - קינסטלערישען שפילען גופא און אויך פאר דער אינסצעניזאציע פון דעם קלאסישען ווערק „נח פאנדרע".

מארגעז ביינאכט א זיצונג אין שטאדט - ראט.

מארגען שבת-צונאכטס קומט פאר א זיצונג אין שטאדט-ראט, אויף וועלכער עס וועלען בעטראכט ווערען א רייהע הלוואות, וואס די שטאדט-פערוואלטונג וועט מאכען ביים „ארבייטס - פאנד", אויף ברוקירען די גאסען און אויף פארענדערביען קאנאליזאציע און וואסער-לייטונג.

די הלוואות וועלן צום טייל גענומען ווערען ג.י, דער פארם פון מאטעריאל און א טייל אין מזומנים.

פון דער סדרה נשא.

ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותן ויקדש אותן...

פון קאשעניצער מגיד'ס וועגען זאגט מען, וועגען דעם, וואס די גמרא זאגט: (עירובין כ"ו) „האי עלמא כבי הלילא דמיא"—אז די וועלט איז געגליכען צו א חתונה. האט ער ז"ל אזוי ערקלערט: אזוי ווי ביי א חתונה מעג עס זיין צוגעגרייט מיט אלעם: א חתן מיט א כלה, מחותנים, כלי-זמר, בדחנים, בילקעס, פיש, פלייש, קעכעכס און סארוועך, בראנפען און ביר — אלץ אין בעסטען ארדנונג, יעדער זאך אויף זיין ארט. און דאך, אויב דער „הרי-את" איז נאך ניט פארגעקומען, זענען אט די אלע פארברייטונגען גארניט וויכטיג; די חתונה איז נאך קיין חתונה ניט. די רעכטע חתונה הויבט אן נאכ'ן „הרי את מקודשת". אזוי אויך איז אין אלע מנשים פון דער וועלט, וואס מענשען טוהען אויף, וואס מענשען מאכען, שטיפטען, גרינדען. די אלע צדקה און פילאנטראפישע אנשטאלטען, די אלע הייליגע ערטער, ווי שוהלען, שפיטאלען וכדומה, אויב עס פעהלט אין זיי דער הייליגער פונק, דער אידעאל; אויב עס פעהלט אין זיי דער רוח הקודש, דער הייליגער יודישער גייסט—איז עס נאך גארניט ווערטה! ווייל דער עיקר פון דעם אלעם איז נאר דער „הרי את מקודשת"...

אין דאס זאגט אונז דער אויבענגעבראכטער פסוק:

ויהי ביום כלות... ווען דער משכן איז שוין געווען פערטיג און אויפגעשטעלט, איז ער ערשט געווארען א משכן, נאר נאכ'ן „ויקדש אותו"...

כף אחת עשרה זהב...

אין א קריעג צווישען צחיי יודען, האט איינער דערלאנגט דעם צווייטען א פאטש. דער געפאטשטער האט יענעם גערופען צום רב און געפאדערט שאדען-ערזאץ. דער רב האט אויסגעהערט זייער ביידענס טענות און געפרעגט: צי האט ער איהם געפאטשט מיט איין האנד, צי מיט ביידע? הערענדיג אז נאר מיט איין האנד, האט דער רב געזאגט, דאס עס איז דא א רמז אין דער תורה, דאס דער שלעגער דארף בעצאהלען 10 רובעל קנס. ווען די בעלי-דינים זענען אוועקגעגאנגען, האבען די דיינים געפרעגט דעם רב: וואו געפונט זיך אין דער תורה אזא רמז? האט ער זיי אנגעוויזען אויף: „כף אחת עשרה זהב" — אויב מיט איין האנד, איז דער קנס „עשרה זהב"...

פרץ בושאצקי.

די שבועות-טעג אין ראדאם.

א גאנצען יום-טוב האט זיך דאס יודישע ראדאם געפונען אונטער'ן שווערען רושם פון די בריסקער געשעהעניש.

שוין פרייטאג, ערב-שבועות, האבען זיך געטראגען אבגעריסענע ידיעות, וואס האבען איבערגעגעבען נישט קיין היימליכע גרוסען פון בריסק. מ'האט פערשידענס געשמועסט, אבער געוויעס, קאנקרעטעס האט מען נישט געוואוסט. דאס נישט דערזאגטע, דאס נישט קלארע איז אבער שוין גענוג געווען, אז די שטימונג זאל זיין ווייט נישט קיין יום טוב'דיגע. אין דער שוהל, אין די בתי-מדרשים און אין אלע שטיבלעך איז בריסק געווען די הויפט-טעמע. מ'האט גערעדט, מ'האט געזונגען ביי די תפילות און די נגונים האבען דאס מאל אנדערש געקלינגען, שטילער, איינגעהאלטענער, מאנאטאנער, מיט ווייניגער שמחה, מיט ווייניגער חדוה, ווי אלע מאהל אום יום-טוב. דאס הארץ איז געווען בעטריבט און דורכגענומען מיט צער און בעדויערונג פאר יענעם יודישן קיבוץ, פאר יענער יודישער קהלה פון בריסק דליטא.

צומארגענס שבת איז מען געוואהר געווארן מעהר פרטים פון דער „פאלקס-צייטונג" און „נאש פשעגלאנד". די בירגערליכע יודישע פרעסע איז צוליב שבת נישט ערשינען און דערפאר זענען די דערמאנטע צייטונגען געווארען שטארק פערשפרייט און מ'האט ווי געזעהן אין פיעל פרום - יודישע הייזער. אין זעלבען טאג און שפעטער האט מען שוין אויך געלייענט אין דער פוילישער פרעסע אויספיהרלעכערע בעריכטען וועגען מעשה-בריסק, פון וועלכע מ'האט ארויסגעלייענט א בערעכטיגונג צו דעם געשעהענעם נעגען דער בריסקער יודישע בעפעלקערונג. דאס האט די שטימונג נאך מעהר דערדריקט. ס'האט יעדער געשטוינט, פרעגענדיג: היתכן, ווי קען מען האבען דעם מוטה, עפענטליך צו רעכטפערטיגען אזעלכע געשעהענישען נעגען א רבים, דערפאר וואס איין יחיד איז בעגאנגען א פערברעכען?

בריסק האט געשטערט דאס שטיקעל פרייד פון יום טוב.

* * *

פרייטאג-צו-נאכט איז יאסעלע קאלארני אויפגעטרעטען אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" מיט א שענעם פאלקסטימליכען רעפערטואר. אין טעאטער איז געווען זעהר שיטער. ס'איז געקומען ווייניג עולם, הגם אלע מאהל האט יאסעלע קאלאדני יא ערפאלג אין ראדאם.

ס'האט קיין סך נישט געפעהלט, אז מ'זאל אברופען די פארשטעלונג. אזוי שוואך איז געווען אין קאסע.

דאס איז געווען א חינדער, ווייל יאסעלע קאלאדני איז באמת בעגאבט און האט וואס צו געבען דעם עולם. אפשר האט דאס די צייט, די שטימונג איהם בע'עוולה'ט...

מוצאי יום-טוב פארדאס איז דאס טעאטער שוין יא געווען איבערפולט. דאס האט דער שניידער-צעך פון חימאלדרא אראבגעבראכט א טרופע פון לאדז. דער שניידער-צעך האט פריהער געהאט ארגאניזירט א בילעטען-פערקויף א סך טעג פאר דער פארשטעלונג. איז טאקע געקומען א גרויסער עולם, פון וועלבען דער גרעסטער טייל האט שוין געהאט פון פריהער בילעטען.

די ארטיסטען הערשקאוויטש, באלבירסקי, וויינבערג און די פרויען גאלדשטיין און בעזמאן האבען נאנץ נישקשה'דיג אויסגעפיהרט דעם „גאסענזינגער". גאר בעזונדערס האבען זיי זיך אויסגעצייכענט אין די רעוויע, וואס זיי האבען געגעבען אלס „נאדפראגראם".

די פארשטעלונג האט זיך פערענדיגט צחיי ביינאכט ווען אין דרויסען האט שוין באלד אנגעהויבען גראהען אויף טאג. דער עולם האט פונדעסטוועגען נישט פעראיבעל געהאט אויף די ארטיסטען, גאר פערקעהרט, זיי דאנקבאר געווען פאר די לעצטע פאר שעה פון עונג יום - טוב.

אויך די יודישע ארטיסטען זענען אוועקגעפאהרען צופרידען. דער ארטיסט ווייגבערג האט עס בפירוש אראבערקלערט פון דער סצענע, דאנקענדיג אין נאמען פון דער טרופע די ראדאמער יודישע האנדווערקערקער. וועלכע האבן זיי שעהן אויפגענומען, ווייל חוץ, וואס האבען פערדיענט, האבען זיי דא געפינען א ווארימע בעציהונג, פערברענגענדיג אין די יום-טוב-טעג ביי היימישע, ברידערליכע טישען, וואו מ'האט זיי פערגעטען צו-געסט.

BAYER
Przeciwko bólom głowy
ASPIRYNĘ
produkt wyrabiany w Polsce

33 טויזענד זל. דירה-געלד פאר שולען.

פאר די שולען, וועלכע געפונען זיך אין געדינגענע פריוואטע לאקאלען, צאהלט אויס דער מאגיסטראט 33 טויזענד זל. יעהרליך דירה-געלד.

די שטאטישע ווירטשאפט אין ציפערן.

ווי זעהט אויס די הכנסה פון שחט - הויז

פאלגענדע ציפערן אילוסטרירען די הכנסות פון די שטאדטישע אונטערנעמונגען.

די וואסער-לייטונג און קאנאליזאציע האט אין יאהר 1933|34 געבראכט איינקונפט 111.958 זל. אין יאהר 1934|35 — 173—642 זל. אין יאהר 1935|36 — 174—195 זל. און פאר די לעצטע 9 חדשים אין יאהר 1936|37 -- 134—500

די גאזאווניע האט געגעבען הכנסה אין יאהר 1933|34 — 1764 זל. אין די שפעטערע יאהרען — 726—26 זל.

דאס שטאדטישע שחט-הויז האט געהאט הכנסה אין בודזשעט יאהר 1933—34 — 272.489 זל.; אין יאהר 1934|35 — 381—877 זל.; אין יאהר 1935|36 — 414—790 זל.; פאר די ערשטע 9 חדשים פון 1936|37 איז געווען איינקונפט 129.200 זל.

אלזא אנשטאט, וואס די פריהעריגע יאהרען אין די זשעשוניע זענען געגאנגען העכער, פאראויס, איז דאס לעצטע יאהר געגאנגען נידריגער און צוריק.

צי איז עס ניט אמאהל די סיבה פון דער שחיטה-גזירה?

מארגען הערט מען שמעון באקמאנס זיסע פידעלע.

מארגען שבת-צו-נאכט'ס וועט מען הערען די זיסע טענער פון שמעון באקמאנס פידעלע.

שמעון באקמאן האט שוין א טראדיציע, אז יעדעס מאהל ווען ער קעהרט זיך אום פון אויסלאנד, איז ער מהנה זיין געבוירען-שטאדט מיט א קאנצערט. ס'איז וויר קליך א בעזונדערע סאטיספאקציע פאר יעדן אינטעלעקטועלן מענש, אזוי פאר א גייסטיג - אויסגעוואקסענעם צי א קינסטלעריש - פארטגעשריטענעם, צו קומען אין זיין היים-שטאדט און פארשטעלען זיינע ווייטערדיגע דערגרייכונגען. מעג מען האבען אויסגעפאהרען א וועלט, בעקומען סמיכה פון די גרעססע אויסארטיסטען, זיין בעקרוינט מיט ערפאלג און אנערקענונג — דאך ציהט עס אהיים צו אלטע בעקאנטע, צו שלמה, יודעל, משה, חיים אום צו הערן זייער מיינונג און צו זעהן זייער בעגייסטערונג.

און מען מוז זאגען, אז שמעון באקמאן האט אין ראדאם די פולסטע סאטיספאקציע. ראדאם שטאלצירט מיט איהם און שטענדיג ווען מען רעכענט אויס דעם יחו"ס - בריעף פון אונזער שטאדט, פערנעמט באקמאן א בכבודיגען פלאץ צווישען די מיוחסים.

ווייל שמעון באקמאן האט אויס'ן ראדאמער באדען געשטעלט זיינע ערשטע טריט צו זיין גרויסער קינסטלערישער קאריערע. ווען ער איז נאך א קינד געווען, האבען מענשען, מנגנים מבינים אויף דער שפראך פון דוד המלך'ס אינסטרומענט, נביאות געזאגט, אז עס שטעהט איהם פאר א גרויסע ריהמפולע צוקונפט.

שוין זיין ראדאמער לעהרער, דער פראפעסאר פון מוזיק פ. גיסער, האט דער ערשטער ענטפלעקט אין איהם א גיט דורכשניטליכען טאלאנט.

ראדאם ווערט געוויס גערן קומען הערען זיין בן-עיר שמעון באקמאן.

אויס'ן זעלבען קאנצערט טרעטען אויף דער יונגער ברודער איזאק באקמאן, א טאלאנטפולער וויאלענטשעליסט און דער בעגאבטער פיאניסט יאשע קאלעצקי.

העלפט דעם „טאז" ארויסצושיקען ארימע קינדער אויף פרישע לופט!

צו אייך גליקלעכע עלטערן, צו אייך, — וואס פרייען זיך צוזעהענדיק ווי די קינדער אייערע שפילען זיך, צופרידענע, לעבעדיקע אויף דער פרייע לופט אונטער די ווארעמע זונען שטראלען!

צו אייך יונגע פרויען און יונגע מענער. וואס פערברענגען זאר-גלאז אייערע זומער-פעריען אויפ'ן דארף, אין קור ערטער, אויף די בערג, ביים ים א. א. וו.

צו אייך ווענדען מיר זיך מיט אונזער הייסען אפעל:

געדענקט וועגען די קינדער, וואס קענען נישט צוליב דער אָרעמקייט פון זייערע עלטערן ארויספאהרען אויס'ן דארף און זענען געצוואונגען צו פארברענגען די זומער-פעריען אין די ענגע און פינסטערע קעלער שטובען, אויף בוידעמס, אויף שמוציגע הויפען און שמאטישע גאסען!

מאכט מעגלעך פאר די קינדער צו געניסען פון אמת'ער לעבענס-פרייד אין פארלויף פון עטלעכע וואכען צווישען גרינס, בלומען, וועלדער און פעלדער

שטיצט דעם „טאז" אין זיין הילפ'ס-אקציע פאר ארימע קינדער!

העלפט מיט מאטעריעל אונזערע קאלאניעס אין גארבאטקע, אז מיר זאלען אימשטאנד זיין ארויסצושיקען א וואס גרעסערע צאל קינדער, וואס זאלן געניסען פון אונזערע זומער - אנשטאלטען:

געדענקט די הייליגע ווערטער:

„הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה"!

(„זארגט פאר די ארימע קינדער, ווייל פון זיי וועט ארויסשטראלען די ליכט פון וויסען").

די פערוואלטונג

פון די געז. „טאז".

אנגעהויבען דער רבנים-וואהל „קאמף" אין „קאזשעניץ

דעם 20 יוני ה. י. וועט פארקומען אין קאזשעניץ צום דריטען מאהל וואהלען אויף א רב. פס קאנדידירען די רבנים פערסאח (דער זוהן פון סטאלנער רבין און איידים פון נישט לאנג אין פאריז נפטר געווארענעם קאזשעניצער רבין) און סילמאן כטיעלניקער רב, און טראץ דעם וואס עס פיילט אונז מיט דעם טאג פון די וואהלען העכער א חודש, דערגרייכט שוין דער וואהל קאמף דעם קולמינאציאנס פונקט.

יצחק

וויכטיג פאר ווירטינס.

די יודישע באלעבאסטע בענוצט זינט צענדליגע יאהרען דעם כשר'ען עס-פעטס צערעס צום באקען, פרעגלען און קאכען, ווייל צערעס גיט זיך גלייכצייטיג איין צו מאכען פערשידענע פאטראוועס, אזוי פליישיגע, ווי מילכיגע. די גענויע השגחה פון רב שמחה פרענקעל פון סקאחינא הינטער קראקא, גיט צו ווכצרקייט אלע ריטועל - אבגעהיטענע יודען, אז צערעס איז א כשר'ער פראדוקט.

דער עס - פעטס צערעס ווערט פערקויפט אין אלע שפייז - געשעפטען אין דער אלגעמיין - בעקאנטער פאקונג אין דער פארם פון קאסטקעס צו ½ — ¼ און ⅛ קילאג. ביים קויפען בדויף מען פאדערען רייטליך צ ע ר ע ס און לעגען אויפמערקזאמקייט אויף דעם, צי עס ענטהאלט אריגינעלע כחורה.

B. P.

NOE PRZEDNÓWEK

OBYWATEL i PRZEMYSŁOWIEC miasta RADOMIA

zmarł po krótkich cierpieniach w dn. 18\V 1937 r.

O czem zawiadamia pozostała w głębokim żalu

Rodzina

w nieobecności jednego z synów

Wyrazy głębokiego współczucia RODZINIE PRZEDNÓWEK a w szczególności koledze

U. Przednówkowi

z powodu śmierci ICH OJCA B. P.

Noe Przednówek

składa M. Rubinstein

צו די שטאט = צאהלער!

אזוי ווי עס ווערען שוין פונאנדערגעשיקט דערמאנונגען (נאקאזען פלאטניטשעס) צו בעצאהלען דעם קהלה-שטייער פאר'ן יאהר 1937, בעטען מיר אלע שטאט-צאהלער נישט צו צעגערען און נישט אבלעגן אויף שפעטער.

א חוץ דעם, וואס עס ווערט בעשטערט דורכ'ן אבשלעפען דאס נארמאלע פונקציאנירען פון דער גמינע-ווירטשאפט, וועלען די שטאט צאהלער בידים אליין גורם זיין, אז ס'זאל געגען זיי אנגעווענדעט ווערען עגזעקוציע-מיטלען, וועלכע וועלען זיי בעלעסטיגען מיט א בעזונדערען צוגאב-אבצאהל.

מיר בעטען דעריבער דאס צו נעמען אין אכט און נישט דערפיהרען דערצו, אז די גמינע זאל זיך בעדארפען בענוצען מיט צוואנג'ס-מיטלען אום צו איינקאסירען דעם שטאט פאר די קהלה-הצטרכות'ען.

ס'איז נישט קיין ספעציעלע מצווה אויסצווארטען ביז דער לעצטער מינוט, נאר גראד פערקעהרט, ס'איז מעהר יושר צו בעצאלען וואס פריהער דעם שטאט, ארויס'ווייזענדיג פערשטענדניש און פליכט-בעוואוסטזיין פאר די צרכי-הציבור, וואס איז מוטל אויף יעדען איינעם אויסצוהאלטען לפי כוחו.

די צייטווייליגע קהלה-פערוואלטונג

אין ראדאם.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół

to

kuchenki, żelazka

rzejniki do rurek

poduszki i inne.

Do nabycia na dogodnych warunkach

w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem

Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

Z DZWONKIEM

IDEAL JAWA — DOBRA KAWA

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס

דעם ה' אפרים פשעדנאוועק און זיין פרוי

צוליב'ן טויט

פון זייער פאטער און שווער

ר' נח ישכר דוב נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

גאלדבערג, האנדעלסמאן, זיידענוועבער,

רסכטמאן, ראפאלאוויטש, ראזען, קלעפפיש.

דער פאמיליע **פשעדנאוועק** און **בלאכארזש**

צוליב'ן טויט פון זייער מאן און פאטער

נח נ. ע.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען אויס

לוי און עטא צוקער, פאמיליע גרינשפאן

שלמה, משה און הדסה

דאנקזאגונג.

די אלע, וואס האבען אנטייל גענומען אין אבגעבען דעם לעצטן כבוד אונזער פערשטארבענעם פאטער

ר' נח ישכר דוב פשעדנאוועק נ. ע.

און בפרט דעם **רבין ר' יאסעלע ראבינאוויטש** און **הרב ר' יחיאל קעסטענבערג** פאר זייערע געהאלטענע הספדים, דריקען מיר אויס, דעם טיפסטען דאנק.

די אין טרויער-פערבליבענע פאמיליע.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל

דעם ה' מענדעל טייכמאן

צוליב'ן טויט

פון זיין

פרוי

איטע נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

די פערוואלטונג פון דער געזעל. **„עזרה"** אין ראדאם

חבר ישראל!

מיר פיהלען דיך מיט אין דיין טרויער

צוליב'ן טויט

פון דיין

שוועסטער

איטע

א טרייסט זאלסטו געפונען אין דיין געזעלשאפטליכע ארבייט.

קוטשער, זאלצבערג, גרינשטיין, גאלדשטיין.

בעקאנטמאכונג! די ברידער האנדעלסמאן

פון פאלגענדע ראדאמער וואורשטען - געשעפטען

ר' ווייניסקא 1, זשעראמ. 3, סלאוואצ. 22

מאכען באקאנט דער ראדאמער יודישער באפעלקערונג, אז מיר זענען קאנצעסיאנירט און אונזערע פערשידענע געשמאקהאפטע געריכערטע פליישן ווערען אויסגעארבייט פון אונזער אייגענער שחיטה אונזער פאבריק איז אונטער דער השגחה פון הרב יחיאל הלוי קעסטענבערג

כשר און גלאט כשר!

די וואורשטען זענען געפלאמבירט און אונטער דעם שטענדיגען אויפזיכט פון ראדאמער בעגלויבטע נאמנים און מנקרים: יוסף דוד שאיעוויץ און שמואל מאלאך.

מיט אכטונג: **די ברידער האנדעלסמאן**

KINO APOLLO

שבת 3³⁰ און זונטאג 12 1⁴⁵

צו בילינע פרייזען

WIERNA RZEKA

według powieści Stefana Żeromskiego

פון מאנטאג א פערדאפעלטער פראגראם

אלס ערשטען פילם

Teodora robi karjerę

אלס צווייטער פילם

BIAŁY TARZAN

ביז זונטאג איינשליסליך

2 הערליכע פילמען — אין איין פראגראם

אלס ערשטער פילם

Zabronione szczęście

מיט מערלע אבעראן

אלס צווייטער פילם

א הערליכע קאמעדיע א. נ.

Nie całuj w kinie

KINO APOLLO

עגזיסטירט 111 יאהר

די בעסטע אנערקענסטע סחורות

— אין קוואליטעט און מוסטער —

K. JANKOWSKI i SYN

Zeromskiego 33 tel. 23-05

האבען זיך ערווארבען די בעסטע מיינונגען ביי אלע
קרייזן פון דער יודישע און פוילישער געזעלשאפט.

צום נייעם סעזאהן

האט די פירמע אויסגעארבייט די שענסטע שטאפען
לויט דער לעצטער מאדערנע צייט.

קומט און איבערצייגט אייך! קומט איבערצייגט אייך!

עגזיסטירט 111 יאהר — עגזיסטירט 111 יאהר

טעאטער „ראזמאיטאשצי" • שבת דעם 22/V 1937 י.

פינקטליך 9 אוונט — קומט פאר —

א פידעל רעציטאל

ספאטיילינגן — ויך: —

שמעון באקמאן

סאליסט פון ווינ-טערטורסקער פיל-הארמאניע אין שווייצאריע

י. באקמאן מיטגליד פון הארש. פילהאר-ארק. און יאשא סאלעצקי קלאויר

אין פראגראם: שאפונגען פון פאגאניני, בעטהאווען, גריעג, אחרון, (חסידישע מעלאדיע) קרעיסלער, דוואראק, קאכאנסקי א. א.

עפענטליכע ווענדונג

צום שניידער-צעך וויטאלדא 10

אין צוזאמענהאנג מיט דער אויפפאדערונג פון ה' שניידער דורכ'ן „ראדאמער לעבען" צו שטעלען זיך צו אנ'עהרען געריכט דעם 2-טען מאי ד. י. האב איך זיך געווענדעט בריפליך צום ה' שניידער און געמאלדען, אז כ'שטעל זיך צום געריכט אונטער די באדינגונגען: 1) ער זאל מיר מעלדן אין וואס איך ווער בעשולדיגט און 2) דאס געריכט זאל פארקומען נישט אין שניידער-צעך, נאר אין א נייטראל ארט.

און עס איז פארביי 2 וואכען און אט האב איך דערהאלטן אנ'ענטפער נאר נישט פון ה' שניידער, נאר פון... שניידער-צעך וויטאלדא 10. מיט'ן אונטערשריפט פון סעקרעטארי ה' מ. רובינשטיין, מיט אנ'אינהאלט וואס פאסט נאר פאר זיי! מענטשען געזעלשאפטליך נישט פעראנטווארטליכע.

און איצט ווענד איך זיך צו דער פערוואלטונג פון שניידער-צעך, צי זענט איר גרייט צוריק צו ציהען דעם דאזיגן „בריוו" דורך דער פרעסע אין משך פון 7 טעג. אין געגענפאל וועל איך איבערגעבען דעם בריוו צו די אינסטאנצען, וועלכע זענען דערצו בארופען.

וואס שייך דעם ה' שניידער ערקלער איך, אז דאס וואס כ'האב געזאגט אויף דער אלגעמיינער שניידער-פערזאמלונג און שפעטער דאס זעלבע אין דער רעזורע פון ה' גרינשטיין בין איך ווייטער גרייט עס צו בעשטעטיגען אויפ'ן סמך פון עדות פון די געוועזענע פערוואלטונגען פון שניידער - צעך.

שמואל ווײנשטאק.

MILIONY KOBIET NA CAŁYM ŚWIECIE

STOSUJE SŁAWNE KOSMETYKI

CÉDIB

PARIS

•PUDRY•KREMY•TUSZ DO RZĘS POMADKA DO UST •RÓŻ MLECZKA•

Żądajcie w najbliższej perfumerii lub drogerii bezpłatnej broszury Cédib o indywidualnej i racjonalnej pielęgnacji skóry.

דאנקזאגונג.

דעם אויפריכטיגסטען און הערצליכסטען דאנק דריקן מיר אויס דעם בעקאנטען פעלדשער ה' ס. צימערמאן פון זשעראמסקי 3, פאר זיין איבערגעגעבענער ארבייט ביים אבראטעווען פון א לעבענס-געפאהר אונזער חבר מענדעל גאלדשטיין פון זשעראמסקי 2.

אין מיטן דערנאכט, ווען יעדע רגע האט געדראהט מיט א גרויסע סכנה, איז ה' צימערמאן געקומען תיכף אויפ'ן ערשטען רוף און מיט מסירת נפש דערהאלטען אונזער חבר ביים לעבען. זיין איינגעזעצטע הילף איז שפעטער אנערקענט געווארן פון די דאקטוירים, אלס ערפאלגרייך. מיר ווינשען דעם ה' צימערמאן ווייטערדיגען ערפאלג און הצלחה אין זיין ארבייט.

דער שניידער - צעך
ביים האנדווערקער-פערבאנד פון וויטאלדא 10.

Kino ADRIA

שבת דעם 22טן 12 און 2 אז.
זונטאג דעם 23-טען 1 און אז.

פריהמארגען = פילמען

צו בילינע פרייזען

piękny film p. t.

Ty, co w Ostrej świecisz bramie

w rolach głównych:
Bogda, Żelichowska, Cybulski.

נאר ביזונטאג דעם 23 מאי איינש.

Kino ADRIA

Do niedzieli dnia 23 maja wielki podwójny program

„Janosik - Hetman zbójnicki"

2. Wesoła komedja muzyczna p. t.

„KONFETTI"

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr. 1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אבאנאמענטס פרייז: פאר'ן הויז אין שטאט 1 זלאט אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק אין אנדערע לענדער 30 סענט

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 .טעל Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom szwerlikowska 90